

Real a čo?

Fascinácia čistotou deformácie v réžii Petra Gondu

Inscenace Rilato, uvedená v premiére na žilinském festivalu nezávislého divadla Kiosk, je koncipovaná ako prehliadka toho, jak se devět neherců dokáže vyrovnat s různými hereckými cvičeními. Co takto formální představení nabízí divákům?

MATEJ BENČÍK

Predstavenie *Rilato* v réžii Petra Gondu vzniklo na základe otvorenej výzvy priamo pre žilinský festival Kiosk, ktorého desiaty ročník bol venovaný téme „nového diváka“ a rozobral problematiku diváckej percepcie a interakcie. Gonda študuje réžiu alternatívneho a bábkového divadla na DAMU a počas štúdia sa prácou s nehercom už zaoberal. Fascinácia čistotou deformácie ho neopúšťa. S nehereckým alebo zmiešaným hereckým a nehereckým kolektívom pracuje vo väčšine svojich projektov, ako sú napríklad *Neklid* (2014), *Poslední případ detektiva Konečnicka* (2015) alebo *Sión* (2016). Výnimkou nie je ani „prehliadka“ *Rilato*, kde figuruje deväť nehercov.

Skúšobný proces

„Cítim, že pri práci s nehercom v divadle musí existovať ešte mód, ktorý nie je ani dokumentárny, ani fikciou... Ak teda skutočný človek na javisku nezdieľa ani svoj príbeh a zároveň nereprezentuje inú postavu, čo tam potom robí? Mój návrh je, že rieši problém,“ napísal Gonda do projektu, ktorým odpovedal na otvorenú výzvu festivalu. Skúšobný proces bol pre neho údajne v určitom zmysle podstatnejší ako jeho výsledok. Cieľom bolo obyčajným ľuďom priblížiť divadlo a rôzne spôsoby, ktorými sa dá nad ním uvažovať. S deviatimi nehercami začal najprv predstavovaním, hrami na dôveru a jednoduchými hereckými cvičeniami. Pred každou skúškou si mali vymyslieť, ako by sa predstavenie dalo ozvláštniť, napríklad dať len jednu stoličku pre sto divákov alebo ako aktéri vôbec neprísť. Gonda do „súboru“ nepriniesol hotovú, už vytvorenú štruktúru, ale v duchu devised theatre ju konštruovali spoločne ako kolektív. Až napokon v opustenej budove bývalých žilinských elektrární 27. júla odpremiérovali *Rilato*.

Samotné predstavenie bolo viac performanciou alebo dokonca prehliadkou. Počas sedemdesiatich minút sa aktéri predviedli v nacvičenej choreografii, ktorá pripomínala zjednodušenú verziu Mejercholdovej

etudy biomechaniky, v improvizovaných dialógoch, v ktorých mohli iba spievať alebo tancovať, alebo aj v monológoch na rôzne témy, typu čítanie z dlane alebo sledovanie UFO. Do pozadia miestami hralo techno a osvetlenie, ktoré pozostávalo z neónovej studenej a halogénovej teplej bielej, osvetľujúce aj tváre divákov, vytváralo atmosféru blízkosti a otvorenosti.

Medzi umelým a autentickým

Bez prečítania popisu by takmer nebolo možné predstavenie dešifrovať. Cvičenia a texty boli samy osebe veľmi nesúrodé a keďže Gonda odstránil významovú rovinu z obsahu diania, prikláňajúc sa viac k formálnym prostriedkom, divák sa v hlavných témach strácal. Po prečítaní popisu, bližšej analýze štruktúry a diskusii s režisérom som bol schopný vytýčiť si dve hlavné témy. Prvou bolo hľadanie stavu medzi reálnym a umelým, druhou ostenzia vnútorných mechanizmov skupiny.

Zadefinovaním si pevnej štruktúry pohybu alebo textu pre neherca sa Gonda snažil dosiahnuť určitú osciláciu medzi rovinou naučeného konania a autentického komentára. Už pri úvodnej rozcvičke bolo vidieť, ako rôzni aktéri vykonávajú predurčené natáhanie a behanie na mieste každý svojím spôsobom. Samotná téma vzťahu medzi umelým a autentickým sa opakovala takmer vo všetkých cvičeniach, no v podstate sa nikam neposúvala. Postupom času totiž namiesto hlbšieho pochopenia každého aktéra došlo len k ich splošteniu. Zaujímavým momentom bolo, keď Gonda s mikrofónom v ruke požiadal jedného zo zúčastnených, aby predniesol svoj osobný príbeh. Dozvedeli sme sa, že Tibor je bezdomovec, a vypočuli sme si rozprávanie o dvoch situáciách z jeho života. Na jednej strane sa Gonda tým, ako odprezentoval problematiku bezdomovectva, odklonil od tradičného emocionálneho vydierania diváka a ukázal bežnosť aj takéhoto života. No na strane druhej sa rozprávanie končilo bez hocijakej pointy, bez toho, aby sme uvideli

Tibora samotného. Bolo to nešikovné a prišielo to k stereotypizácii aktérov.

Vnútorný mechanizmus skupiny

Ďalšie z použitých cvičení „Stop and go“ je založené na vnímaní spoluhráčov a priestoru. Bez akéhokoľvek povelu sa musí skupina naraz zastaviť a potom naraz pohnúť. Skrz toto cvičenie je možné sledovať boj o dominanciu vo vnútri konkrétnej skupiny. Performeri mali tri pokusy a pri dvoch z nich sa našiel jeden „vodca“, ktorý sa snažil určitým signálom ostatných rozpohybovať alebo zastaviť. Moc v rámci skupiny je rozhodne zaujímavá téma, ale aj v tomto prípade bola len predostretá – párkrát zopakovaná a celkovo nesformulovaná. Iným cvičením, ktoré malo odhaliť vnútorný mechanizmus skupiny, bola „Ostrakizácia“. Pracovalo sa s tézou, že v každej skupine je niekto vyčleňovaný. Aktéri sa z rôznych príčin navzájom vyhazovali z miestnosti. Dôvody „ostrakizácie“, ako napríklad „Ty máš sukňu a ja nohavice“, „My sme ženy, vy ste muži a ty ani nevieš, čo si“, len prispievali k celkovému dojmu náhodnosti a nepodarenej improvizácie, ktorá nikam nevedie.

Celkovo bolo predstavenie v kontexte profesionálneho festivalu príjemným osviežením, vyžarovala z neho uvoľnenosť a radosť z divadla a z hry. Za najväčšie pozitívum nepokladám predstavenie samotné, ale uvedenie takejto spôsobu práce s nehercom do slovenského divadelného diskurzu. Bohužiaľ sa kvôli prílišnej abstrakcii („v ideálnom prípade by sa pred divákom mal odohrávať spoločenský proces, ktorý v reálnom čase operuje na ľudskom substráte“) vytratila z predstavenia schopnosť potencie komunikovať o zadaných témach.

Autor študuje hudobně-dramatické umění na církevní konzervatoři v Bratislavě.

Peter Gonda: Rilato. Koncept a réžie Peter Gonda, scénografie Matěj Sýkora, performujú Tibor Blšťák, Damini, Tomáš Hřebeň, Eva Janoušková, Johy, Anton Kováčik, Alex Krámová, Maggie, Róbert Remiáš, Jozef Vrábel. Premiéra na festivalu Kiosk, Žilina, 27. 7. 2017.

Ve své „hře pro neherce“ se Peter Gonda snaží oscilovat mezi rovinou naučeného jednání a autentického komentáře. Foto Natália Zajačiková